

Trivent Publishing

© The Authors, 2016

Available online at <http://trivent-publishing.eu/>

Philosophy, Communication, Media sciences Series

Volume The Philosophy of Saint Gerard of Cenad in Cultural and Biographic Context

Re-lectură a scrierii lui Gerard de Cenad din perspectiva interferențelor culturale

Maria Micle

Universitatea de Vest Timișoara, Romania, maria.micle@e-uvt.ro

Abstract

Re-reading Gerardus of Cenad's writings from the perspective of modern principles of interculturalism is a paper which uncovers different meanings of the text and a remarkable modernity of the issue of living together in diversity -- a constant feature of history. The plurality of the European space does not constitute a phenomenon of modern society because, instinctively, everybody tends to believe his own cultural heritage superior to that of others. The issue of ethnic groups living together is a regular feature of history, and ethnic groups have always interfered. The concepts of multiculturalism and interculturalism are relatively recent, but their basic practices are ancient. Searching written sources and presenting ancient texts in modern approaches through the principles of interculturalism can revalorise ancient texts and reveal a fresh view on the past, emphasising the contribution of local cultures to the enrichment of the world's cultural heritage.

Keywords

Gerard of Cenad, Banat, interculturalism, heritage texts.

Pluralitatea spațiului european nu reprezintă un fenomen al societății contemporane pentru că, în mod instinctiv, fiecare persoană are tendința de a-și considera propria moștenire culturală superioară celorlalte. Problema conviețuirii grupurilor culturale reprezintă o constantă în istorie, iar interferențele dintre acestea au existat în toate timpurile. Conceptele *multiculturalism* și *inteculturalism* sunt, relativ, recente, dar practicile ce le-au adus în atenție sunt vechi. Cercetarea izvoarelor scrise, prezentarea textelor vechi în abordări contemporane, prin aplicarea principiilor interculturalității ne pot aduce o percepție nouă asupra trecutului și pot evidenția contribuția culturilor regionale la îmbogățirea patrimoniului cultural universal.

Re-lectura pe care o propunem, de această dată, pentru *Armonia lumii* a lui Gerard de Cenad este prin prisma principiilor contemporane ale multi- și inter-culturalismului și a metodelor de cercetare actuale. Cercetarea izvoarelor scrise, prezentarea textelor vechi în abordări contemporane, prin aplicarea principiilor interculturalității pot revaloriza textele vechi, precum cel menționat, și aduce o percepție nouă asupra trecutului, evidențiind contribuția culturilor regionale la îmbogățirea patrimoniului cultural universal.

Problema minorităților naționale reprezintă o constantă în istorie, iar interferențe culturale au existat în toate timpurile, însă rezolvarea diferendelor se făcea, de regulă, prin ciocniri mai mult sau mai puțin violente. În prezent se încearcă tratarea interculturalității într-un mod diferit, în ideea acceptării diversității și respectării identității individuale și colective, în raport cu societatea.

Din punct de vedere cultural, exprimarea regionalismului și afirmarea identităților locale a revenit în atenție, considerându-se că *regiunea* este unitatea teritorială cea mai indicată „să păstreze și să dezvolte patrimoniul cultural regional și tradițiile sale”,¹ chiar dacă, din punct de vedere economic, al tehnologiei informației și comunicării se tinde spre globalizare. Banatul, ca regiune, nu face excepție, fiind recunoscut ca zonă cu o tradiție interculturală activă în raport cu celelalte regiuni ale României.² În contexte istorice variate, s-au constituit aici amalgamări de populații. În *Cuvântul înainte* al lucrării *Armonia lumii* a lui Gerard din Cenad, Răzvan Teodorescu aprecia: „Într-un fel, Banatul –ca și, la altă scară, Renania în apusul Continentului, Macedonia în inima Peninsulei balcanice sau Galiția în pragul nesfârșirilor rusești – este, el singur, o mică lume dădătoare de măsură pentru ceea ce au însemnat în istorie, în istoria culturii mai cu seamă, întâlnirile, dar și înfruntările de civilizații deosebite, de tipuri umane felurite, pe care din adâncurile preistoriei și din cele ale folclorului le-au ilustrat la tot pasul ținuturile dintre Mureș și Dunăre.”³

Dacă în prezent și la noi în țară, interculturalismul face parte din politica educațională și culturală, recomandată chiar de către Consiliul Europei, practicile sale s-au fundamentat însă de-a lungul timpului, în contexte culturale variate. Practici de colaborare și acceptare reciprocă au existat pe întreg parcursul istoric al devenirii regiunii Banatului. Bibliografia de specialitate, pe această direcție se referă, în special la realitățile ultimilor ani, iar lucrările de istorie analizează evenimentele, mai degrabă, din perspectiva afirmării identității naționale, pentru că modelul dominant era „omul rădăcinilor.”⁴

Germanii interculturalității se găsesc în trecut, de aceea intenția noastră în această prezentare este de a aduce argumente în favoarea tradițiilor multi- și interculturale, prin intermediul scrierii lui Gerard

¹ Antonio Perotti. *Pledoarie pentru intercultural*. Timișoara : Institutul Intercultural, 1998, p. 32.

² Ștefan Buzărnescu et al. *A model of active interculturality : Romanian Banat*. Timișoara : Editura de Vest, 2004.

³ Gerard din Cenad. *Armonia lumii sau Tălmăcire a cântării celor trei coconi către Isingrim*. București : Meridiane, 1984. (Biblioteca de artă. Artă și civilizații ; 383), p. 5.

⁴ Antonio Perotti. *Pledoarie pentru intercultural*. Timișoara : Institutul Intercultural, 1998, p. 11.

din Cenad, *Deliberatio supra hymnum trium puerorum*, consultat în ediția: Gerard din Cenad. *Armonia lumii sau Tălmăcire a cântării celor trei coconi către Isingrim*. București: Meridiane, 1984. În text am căutat referiri la percepția realităților culturale, mentalităților din epoca sa, privite prin filtrul contemporan de analiză și interpretare.

Deliberatio supra hymnum trium puerorum, manuscris aparținând Sfântului Gerard din Cenad, redactat în latină în jurul anului 1000, la Cenad. Textul acesta a cunoscut trei editări: 1790, la Alba-Iulia, România, 1978, în Belgia, și 1984, București, selecție de texte realizată după manuscrisul original, traduse în limba română de Radu Constantinescu, sub titlul sugestiv *Armonia lumii*, ediție la care facem referire în prezentul studiu. Constantinescu apreciază opera cărturarului medieval ca fiind de o „stranie originalitate”,⁵ apreciindu-i, nu atât talentul literar, cât viziunea inovatoare de a iniția cursuri de filosofie scolastică la Cenad, la 1046, dar, mai ales, curajul temerar de a iniția polemici și de formula critici directe la adresa autorităților politice și religioase.

Opera lui Gerard, conține reflecții personale, citate și comentarii ale textelor biblice, patristice și ale unor filosofi antici ale cărturarului medieval. Vis-à-vis de temerile oamenilor în fața predicțiilor „prostești” de la sfârșit de milenii privind apocalipsa, care nu ne-au ocolit nici în anul 2012, iată ce nota Gerard pentru contemporanii săi : «„Va trece chipul acestei lumi”. N-a spus că o să treacă lumea, ci numai chipul ei.»⁶

Lucrarea este puternic marcată de afirmarea și consolidarea creștinismului, față de practicile ritualice arhaice ale locuitorilor din partea locului, considerate „păgâne” de către biserica creștină: „Cu toții într-un glas tăgăduiesc învierea cărnii, cea mai mare ticăloșie nici că se poate să fie pe lume.”⁷

Implicat în procesul de evanghelizare a Europei Centrale,⁸ el notează în scrierile sale observații, atitudini confesionale, politice (se constituie ca un laitmotiv criticile la adresa clerului, nobilimii – *crailor*, care au un comportament imoral și necreștin și îi asupresc pe săraci): „Astfel, unii dintre preoții lui Hristos, ca să se hrănească se îndeletnicesc cu *vânătoarea* și cu gâlcelele și cu jafurile și cu apăsările și cu măscăricii, întru nerușinare și lăcomie, călcând legea dumnezeiască.”⁹ Față de aprecierea înțelesurilor textelor scrise la distanțe apreciabile față de noi, trebuie să avem o oarecare rezervă în a le reinterpreta din perspectiva concepțiilor și atitudinilor noastre de viață, care s-au distanțat în foarte multe privințe de realitățile sociale ale timpurilor în care au fost scrise. De exemplu, ne-a atras atenția îndeletnicirea cu *vânătoarea* a preoților, incriminată de Sf. Gerard, având intenția de a o considera critic ca un „hobby!”, așa cum îl percepem astăzi, și nu, ca o îndeletnicire curentă de supraviețuire, și procurare a hranei, cum este argumentată de studii interdisciplinare actuale, în istorie și arheologie.

În acest text găsim chiar aprecieri despre diferențele de gen, care ne interesează de această dată din perspectiva percepției contemporane asupra multiculturalismului. În fragmentele la care facem referire, femeile, „mueretul”, sunt menționate în observații depreciative, însă obișnuite pentru gândirea medievală, precum: incapacitatea de a înțelege filosofia, de a discerne între adevărații învățați și impostori: „Cea mai mare nebulie este să te gândești la copiii tăi, de care nu știi cum or să sfârșească, cum fac nevestele care cugetă la urmași [...] Cum or să creadă ele lucruri care cer mai curând să fie învăluite decât date la iveală? Să nu zici, dar, de ele că li s-ar potrivi ceva din filosofie”;

⁵ Radu Constantinescu. Gerard din Cenad – un scriitor al anului 1000. In *Armonia lumii*. București : Meridiane, 1984, p. 10.

⁶ Gerard din Cenad. *Lucr. cit.*, p. 117.

⁷ *Ibidem*, p. 109.

⁸ Șerban Turcuș, *Sfântul Gerard de Cenad sau despre destinul unui venețian în jurul anului 1000*, București : Carom Trading, p. 7.

⁹ *Ibidem*, p. 115.

„Ce să mai gândim noi despre spurcații pe care *muietelul* îi socotește și-i numește învățați.”¹⁰ Observațiile acestea nu sunt surprinzătoare deoarece atribuțiile stereotipe, în discriminările de gen, au fost perpetuate, de-altfel de-a lungul timpului și regăsite la mulți alți autori, dintre care noi îl amintim, de pildă pe Constantin Diaconovici Loga, un alt cărturar al spațiului bănățean, de la începutul secolului al XIX-lea care consideră că vorbirea femeilor este mai puțin elevată, pentru că nu sunt „învățate”! de aceea, limba lor păstra mai multe elemente regionale: „Acum deși graiul Bărbaților, mai cu seamă estă mai scurt, mai puternic, și mai învățat: dar totuși punându-l în cumpănă cu graiul Doamnelor celor învățate, ce se atinge de așezământul cugetelor plăcute, de subțireteatea cea pătrunzătoare în simțirile omenești, și de zicerile ceale cu agerime vădite, cu mult rămâne mai înapoi.”¹¹

Conform ideilor educației interculturale actuale, în care se doresc a fi formate atitudini, mai mult decât a se transmite simple cunoștințe, Gerard recomanda la anul 1000 ca: „Dascălul (*doctor*) să-și dea osteneala ca nici un învățacel să nu rămână nedesăvârșit. De aceea a primit el dascălia (*magisterium*), pentru ca în școală (*schola*) să predea (*exerceat disciplina*) învățătura cea bună, ce se trage dintru știință (*doctrina*), mai mult întru deprinderea bunelor purtări (*virtutum eruditio*), decât întru priceperea de a îmbina vorbe frumoase.”¹²

Cunoscut mai ales în contextul istoriei medievale, activitatea însăși a Sfântului Gerard reprezintă un argument pentru interculturalitate. Preocupările sale sunt legate, în special, de: teologie, filosofie, politică. „Personaj cultural” care și-a legat numele de Cenad – Morisena, cum era denumită localitatea în evul mediu, de Banat, este considerat „cel dintâi scriitor al acestor meleaguri”;¹³ deși era de origine venețiană, colaborează cu cei pe care i-a găsit aici.”¹⁴ Sf. Gerard, a cărui personalitate complexă ne este și astăzi model de dăruire, cultura medievală occidentală a fost promovată foarte timpuriu în Banat și Transilvania, iar Cenadul a ajuns să constituie un spațiu al premierelor în România: prima școală, prima bibliotecă monastică¹⁵ cunoscute.

Bibliografie:

- Buluță, Gheorghe (2000). *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*. București: Editura Enciclopedică.
- Buzărnescu, Ștefan et al. (2004). *A model of active interculturality : Romanian Banat*. Timișoara: Editura de Vest.
- Diaconovici Loga, Constantin (1841). *Epistolariul romanesc pentru facerea a tot feliul de scrisori ce sânt în viața soțietății omenești la multe întâmplări de lipsă*, Buda, Tipariul Crăeștii Tipografii a Universității din Pesta.
- Gerard Din Cenad (1984). *Armonia lumii sau Tălmăcire a cântării celor trei coconi către Isingrim*. București : Meridiane.
- Perotti, Antonio (1998). *Pledoarie pentru intercultural*. Timișoara: Institutul Intercultural.
- Turcuș, Șerban (2004). *Sfântul Gerard de Cenad sau despre destinul unui venețian în jurul anului 1000*. București: Carom Trading.

¹⁰ Gerard din Cenad. *Lucr. cit.*, p. 114-115, 147.

¹¹ Constantin Diaconovici Loga. *Epistolariul romanesc pentru facerea a tot feliul de scrisori ce sânt în viața soțietății omenești la multe întâmplări de lipsă*, Buda, Tipariul Crăeștii Tipografii a Universității din Pesta, 1841, p. 134.

¹² Gerard din Cenad. *Lucr. cit.*, p. 119.

¹³ Radu Constantinescu. *Lucr. cit.*, p. 10.

¹⁴ Gerard din Cenad. *Lucr. cit.*, p. 49.

¹⁵ Gheorghe Buluță. *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*. București : Editura, 2000. Enciclopedică, p. 13.

Valchev, Rumen (2005). *Interactive methods and group work as a part of intercultural education*.
Sofia: Open Education Centre.